

ТМ	Г. XXIII	Бр. 1-2	Стр. 121 - 129	Ниш	јануар - јун	1999.
----	----------	---------	----------------	-----	--------------	-------

UDK 330.322.1/9:330.354 Teodorov V. Šulc

Прегледни рад

Примљено: 11.10.1999.

Видоје Стефановић

Економски факултет

Приштина

ОБРАЗОВАЊЕ И ЉУДСКИ КАПИТАЛ (Теодор В. Шулиц о инвестирању у људе)

Реципе

Главни правец доказује да Теодор В. Шулиц (Theodore W. Schultz) је дао улога у квалитет становништва и у знању и великој мери одређују будуће и зглоде развоја. Када се та улога узму у обзир, слуте о истраживању физичких ресурса земље морају се одбацити. То значи то повремено достигнуће многи хитроумни људи земаља последице деценија јевићу улога у квалитет становништва.

Кључне речи: инвестирање, образовање, људски капитал, квалитет становништва.

Увод

Од улога и комуницирања око хране, енергије, простора и других физичких својстава земље. Таква брига није нова. У суштини постојећем деветнаестом веку уочи се и због тога. Давид Рикардо и Т. Р. Малтус. У мери у којој се садашње слуте прећно темеже на оценама опадајуће физичке способности земље јако не прихватам, јер ваљана оцена мора се разијати са способношћу мање времена да се носи са променама у физичким својствима земље. Те се способности занемарују и тим, према земљи окренути, оценама. Растећуће способности чуди у целом свету и напретку коришћених знања кључујуће будуће економске произвође и венг доприноса људском благостању.

1. Kvalitet stanovništva - neprekidna investicija

Profesor [ulc] pokazuje da je odlučni faktor osigurawa ljudskog blagostawa ulagawe u čude i znawe. On odbacuje široko rasprostraweno, ali pogrešno, glедиšte da su ograničenost prostora, energije, obradivog zemljišta i drugi faktori koji h osobi na zemlji odlučne prepreke ljudskom napretku i pokazuje da su steene sponoznosti ljudi - njihovo obrazowawe, iskustvo, veština i zdravčje - temelj ekonomskog napretka. S prodornom jezgrovitšću on razjašwava zašto -ak ni rani je veliki ekonomike, kao što su Adam Smith, David Ricardo i Tomas Malтус, ni su mogli predvideti, da je ekonomski razvoj zapadnih industrijskih naroda prvenstveno zavisiti od kvaliteta stanovništva. Pretenje njihovog narodnog dohotka (4/5 u SAD-u) potie iz zarada, a samo mali deo od vlasništva. Njihov argument, uz dokaze koji ma se potkrepljuje, pri kazuje se u rastu ojoj vrednosti ljudskog vremena, u sjajnoj formuli, koja je, verujem, postati klasikom u ekonomskoj literaturi.

Dok zemljište samo po sebi nije kritični faktor siromaštva, ljudski faktor to jest: ulagawe da se poboljša kvalitet stanovništva može značajno poboljšati ekonomske izgledе i blagostawe siromašnih ljudi. Brijaga o deci, kućno i radno iskustvo, sticawe informacija i veština kroz školowawe, i druga ulagawa u zdravčje i školowawe mogu poboljšati kvalitet stanovništva. Takwa ulagawa u siromašnim zemljama i mala su uvek uspeha u poboljšawu ekonomskih izgleda, osim ako ni su bila upropačena politikom nestabilnošću. Siromašni ljudi u siromašnim zemljama ni su zatoeni cigvozdene ravnoteže siromaštva koju ekonomika ne može razbiti. Nema nadmošnih sila, koje poništavaju svaki ekonomski napredak i uzrokuju da siromašni odustanu od ekonomske borbe.

Preduzetništvo je takođe bitno u istražiwawu, koje je uvek rískantan poduhvat, pa traži organizaciju i alokaciju oskudnih resursa. Sama je bitna istražiwawa da je to dinamičkim zalozet u nepoznato ili delimično poznato. Fondovi, organizacije, sposobni naučnici bitni su, ali sami po sebi ni su dovoljni. Traži se preduzetništvo u istražiwawu, bilo da to nije naučnici ili drugi koji rade u istražiwawa-kom sektoru priwrede. Neko mora odlučiti kako rasporediti raspoložive ograničene resurse uz postojeće stawe znawa.

Upravo se zbog toga u ekonomski najrazvijenijim zemljama sveta pojavljuju naučno-teorijske i praktične discipline i "škole" koje su usmerene na proučawawe i utvrđiwawe ekonomskog značewawe. Na tim su se teorijskim i praktičnim te-

meqima formirale nove veze civilizacijskog razvika o izu-
-avawu qudskog faktora, -esto notirane kao "ekonomija qud-
skih izvora", investicije u -oveka, "qudski kapital".¹ Najzna-
-ajni je predstavnik te "kolonije ameriki ekonomisti nobelovac Teodor V. [ulc].

Prema [ulcu odluju}i proizvodni faktori u poboq-
{awu stawa siroma{nih qudini su prostor, energija i obra-
di va zemqa, nego su to poboq{awa kvali teta stanovni {tva i
napredak u znawu.² Daqe, [ulc tvrdi kako je sastavni deo mo-
derni zaci je pri vrede, kako zemaqa svisokim, tako i zemaqa s-
ni skim nacionalnim dohotkom, opadawe ekonomske va`nosti
pocopri vrednog zemqi {ta i porast va`nosti qudkog kapitala
-ve{tina i znawa.

Oni sto tako isti -e kako ni jedan pojedina ne mo`e pro-
dati svoj obrazovni kapital, niti je mogu}e da on kol i -i nu
obrazovawa i znawa koje poseduje prenese kao dar na drugog
-oveka. To je znawe wegov fond qudkog kapitala, a svrha mu je
da se wi me koristi i da ga -uva do kraja `i vota.³ Tako je, prema
[ulcu izbeglice svoj qudski kapital nose sa sobom ma gde
be`ali. "Zidovi se grade da onemogu}e qudi ma da be`e; i seqe-
we se mo`e zabraniti. ^ak i tada, u krajwem slu-aju, dr`ave ne
mogu konfiskovati qudski kapital, premda mogu uni {titi we-
govu vrednost".⁴

Napredak znawa pove}ava kvalitet fizi -kog i qudkog
kapitala.⁵ [ulc dolazi do saznavada su za 3,5 puta atraktivni-
je investicije u obrazovawe kadrova, od onih u fizi -ki kapi-
tal.⁶ U svojim kasnijim istra`ivawima izra-unao je kako je
sedamdesetih godina ovog veka kapital ul o`enu `i ve qude, u
tzv. qudski kapital, u SAD bio ve}i od ukupno ul o`enog kapi-
tala u materijalna sredstva.

Poku{avaju}i da defini{e dodatnu vrednost qudkog
kapitala, [ulc ka`e da ona zavisi od dodatnog blagostawa,
koje qudska bi}a izwega izvl a-e.⁷ Isto tako, qudski kapital

¹ Radovan Rihta i saradnici: *Civilizacija na raskr}u*, Komunist, Beograd, 1972.g., str. 36.

² Theodore W. Schultz: "Ulaganje u ljude", CEKADE, Zagreb, 1985, str. 13.

³ Isto, str. 79.

⁴ Isto, str. 79.

⁵ Isto, str. 59.

⁶ Theodore W. Schultz: "Education and Economic growth", *American Economic Review*, Chicago, 1961.g.

⁷ Isto, str. 19.

doprinosi produktivnosti rada i preduzetničkoj sposobnosti koje imaju svoju vrednost na svim područjima proizvodnje dobara i usluga.

Stoga treba jasno istaći sledeći izgovor: "Moj se pristup kvalitetu stanovništva sastoji u tome da kvalitet tretira kao oskudni resurs, što znači da ima ekonomsku vrednost i da njegov razvoj zahteva troškove".⁸

Osnovni element koji određuje vrstu i kvalitet stanovništva stečen u određenom vremenu jeste odnos između priroda od dodatnog kvaliteta i troška koji je potrebno uložiti da se stekne kvalitet ljudskog kapitala.⁹

2. Dostupnost i investicija u čude

Teodor V. Čulc, kao glavni predstavnik i kačkolje, koja polazi sa stanovišta da ulagava u ljudski faktor ("human capital") treba tretirati kao akumulaciju kapitala, tj. kao alternativu investicija u materijalne faktore proizvodnje. Na investicije u "ljudski kapital" on priprema, između ostalog, metode koje su uobičajene za ocenu efikasnosti investicija u oblasti materijalne proizvodnje.

Ističući u analizi obrazovava "ljudskog kapitala" polazi od nekoliko temeljnih pretpostavki.

- Temeljni faktor koji objašnjava raspodelu među pojedincima je njihov obrazovani i zvanjski rezultat i marginalni prihod.
- Postoji slabost obrazovava, u smislu da svi imaju jednake šanse za obrazovawe, tako da su isključene monopolističke koristi od obrazovava.
- Rashodi za obrazovawe se ne smatraju komplementarnim u odnosu na druge oblike akumulacije kapitala ve, naprotiv, njihovim supstitutom, i, u krajnjem slučaju, moguće je varijabilne proporcije u faktorima.
- Doprinos obrazovava pri vrednom rastu uglavnom ne zavisi od njegove strukture. Pri tome se pretpostavlja model slabodne konkurencije, u kome su privatne koristi do obrazovava jednake društvenim.

Kao kvantitativna za savremeni pristup fenomenu ljudskog kapitala uzima se 1960. godina. Tada je T. V. Čulc izneo temeljne karakteristike relevantne za izučavanje ljudskog ka-

⁸ Isto, str. 19.

⁹ Isto, str. 19.

pitala, što je dalonarošiti impuls za istraivawe wegove obrazovne komponente, a time i nau-ne di sci pl i ne ekonomike obrazovawa.¹⁰

Za razumevawe obrazovne komponente u [ul covomovom konceptu qudskog kapi tal a bitno je uo-i ti dva temeljna pravca wegovog istraivawa. U kontekstu dono{ewa racionalnih investici onih odluka u procesu rasta on impli ci te govori o ekonomici obrazovawa i slo`enosti procesa u koji ma obrazovawe ima karakter pri ori tetne investicije. Drugi pravac wegovog razmi {qawa o ulozima obrazovne komponente u okviru qudskog kapitala odvija se u interakciji s tehni -kim progresom.

Istrauju}i mesto obrazovawa u procesu rasta, [ul c ka`e:

"Razmi {qaju}i o ekonomici obrazovawa, nalazim uputnim pravitirazliku izme|u mehancima i investicijama, koji determini {e akumulaciju kapitala, i izvora novih mogućnosti investicijama koje obja{wavaju rast. ^ini se da su ti mehancima adekvatni za obja{wewe razli -itih zagonetnih interakcija izme|u rasta i obrazovawa. Gledano retrospektivno, imaju}i na umu dugi rok, postoje tri takve zagonetke.

- Za{to se akumulacija qudskog kapitala izrazena kroz obrazovawe odvijala brze nego akumulacija u materijalne oblike kapitala ("nonhuman capital")?
- Za{to je razlika u relativnim zaradama izme|u radnika s mawe obrazovawa i onih s vi {e obrazovawa opalja?
- Za{to paralelno s kontinuiranim privrednim rastom, nejednakost u raspodeli zarada pokazuje znakove opadawa?"¹¹

Analiziraju}i mnogobrojne studije koje se bave ovim problemom u SAD i u zemljama u razvoju, [ul c je sa`eo odgovore na tri pitanja.

- Kako proces rasta napreduje, investicije u obrazovawe rastu br`e nego investicije u fizi -ki kapital, {to je posledi ca funkcioni sawa i investicija onog meha-

¹⁰ Te elemente je T. V. [ul c izneo u: "Presidential address of T. W. Schultz to the Annual Meeting of the American Economic Association in December 1960", objavceno u radu: T. W. Schultz: "Investment in Human Capital", *AEP*, No 51, 1961, str. 1-17.

¹¹ T. W. Schultz: "Optimal Investment in College Instruction: Equity and Efficiency", *Journal of Political Economy*, Vol. 80, No 3, Part II/1972. Str. 6-8

ni zma kad su stope rentabilnosti povoljne za investicije u obrazovawe.

- Porast opteg ni voa zarada je praten s dovoljno velikim apsolutnim razlikama u zaradama da i ni relativno atraktivni {anse za investicije u obrazovawu, uprkos tome {to razlike u relativnim zaradama i zmeju kvalifikovanih i nekvalifikovanih radnika opadaju; jedan od dugoročnih efekata rasta (u zaradama) oti tuje se u stopama rentabilnosti koje te`e jednakosti, a time se smanjuju nejednakosti unutar zemaqa.
- Kako se rast nastavlja, obrazovawe je sve mawe elitističko, odnosno postaje vi{e masovno orjentisano.

Do slinih zaključaka doao je Simon Kuznetz (Simon Kuznets)¹² analizi rajuji dugoročne trendove koji vode smanjwu nejednakosti u dohoci ma, istiuji da je smanjewe ove "nejednakosti zagonetka u dugoročnoj strukturi dohotka". Kasnije on je objasnio ovu pojavu naglavajuji da je opadawe dohotka od vlasni{tva prajeno kompezi rajuji m relativnim rastom u dohotku od "vejih investicija u obrazovawe i stru-no usavr{awawe."¹³

[ulcovo razmatrawe obrazovne komponente ljudskog kapitala zauzima posebno mesto u njegovom konceptu ljudskog kapitala.

Analizu fenomena ljudskog kapitala, s naj{ire ta-ke gledi {ta, [ulc¹⁴ po-iwe kritikom klasičnog stajali{ta u tretirawu pojedinih oblika kapitala. Rad se kao faktor proizvodwe uopte smatrao "slobodnim od kapitala", bez obzira na sekularne promene u kvalifikaciji onoj strukturi radne snage. Kapital se, po pravilu ograničio na njegove fizičke oblike, "i obično se tretirao polazeji od klimate pretpostavke o homogenosti kapitala". Mejutim, kao temeljnu mawkavost ekonomske analize u oblasti kapitala on smatra i zostavlawe ljudskog kapitala. Nadaqe, on dr`i da su ekonomisti pogre{ili {to ni su prihvatili Fierov (Fischer) sveobuhvatni koncept kapitala, umesto koncepta A. Mar{ala (A. Marshall), jer tada ne

¹² Vi di : Simon Kuznets, "Economic Growth and Income Inequality", *AEP*. 45/1955. Str. 7.

¹³ Vi di : Simon Kuznets, "Modern Economic Growth", *New Haven Conny Yale Univ. Press*, 1966, str. 218.

¹⁴ Vi di : Theodore W. Schultz, "Investment in Human Capital", *The Free Press*, New York, 1971, str. 3.

bi bio i spu{ ten qudski kapi tal.¹⁵

Kao temeljne oblike investicija koje pove{avaju qudske sposobnosti, dakle, doprinose formiraju qudskog kapi tal a, [ul c¹⁶ smatra vi { e wi h.

- Zdravstvene institucije i usluge, koje u naj{irem smislu ukqu-uju sve rashode koji uti~u na `ivotna o~ekivawa, snagu i otpornost, energiju i vitalnost qudi;
- Stru~no usavr{avawe ukqu-uju}i ve} zastareli tip doobrazovawa koji organizuju preduze}a;
- Formalno organizovano osnovno, sredwe i vi soko obrazovawe;
- Studijski programi za odrasle koje ne organizuju preduze}a, ukqu-uju}i dopunske programe nastave, posebno u poqopri vredni;
- Miligracija pojedina i familija u tra`ewu boqih uslova zapo{qavawa.
- Istrazivawe fenomena qudskog kapi tal a i wegova metodoloka operaci onalizacija pozitivno se odrazilo pre svega na obja{ewewe "zagonetke reziduala", gde je stopa porasta outputa prema{ila stopu inputa.¹⁷

Od svih navedenih elemenata tj. investicija u qudski kapi tal najvi {e se istra`ivala obrazovna komponenta. Obrazovawe je oblik qudskog kapi tal a. "On je – kako ka`e [ul c - qudski, jer postaje deo ~oveka, a kapi tal je, jer je izvor budu}ih zadovoljstava, budu}ih zarada, i li oboje. Do sada, me|utim, koncept qudskog kapi tal a je doprineo vi {e ekonomskom mi {qewu nego {to je doprineo re{ewu problema u obrazovawu. U ekonomici je on postao plodonosan koncept koji je u{ao u mnoge delove ekonomske analize".¹⁸

[ul c ukazuje na razli~ite segmente pri vrednog `ivota gde se pokazalo korisnim ukqu-ivawe obrazovne komponente, kao npr. raspodela zarada, alokacija resursa u oblasti obrazovawa, kod u~inaka diskriminacije na uspehu {kolovawu, kod tretirawa "obrazovne radne snage" u proizvodnoj funkciji, u planirawu porodice. U svim tim oblastima istra`ivawe do-

¹⁵ Videti: i sto. str. 80 i 81. (A. Mar{al je smatrao da je Fi{erov koncept kapi tal a previ {e apstraktan, da bi se mogao primeniti u praksi.)

¹⁶ I sto str. 36.

¹⁷ I sto str. 161.

¹⁸ I sto str. 161.

pri nosa obrazovne komponente ljudskog kapitala posebno mesto zauzima komponenta izgubljene zarade ("earnings foregone"), koja -i ni temeljnu komponentu troškova u ljudski kapital. Ona je proizišla i razvijena u teoriju o alokaciji vremena¹⁹.

Fenomen ljudskog kapitala doprinosi je da se boje uoče pojedini problemi u međunarodnoj razmeni. Oni akcivno razumevaju Leontijevog paradoksa, pokazujući zašto zemlje bogate kapitalom, i pak izvoze radno intenzivna dobra. Razlog tome je što input rada u ovim dobrima zahteva puno ljudskog kapitala. Ljudski kapital objašnjava i nastajanje svetskog tržišta za pojedine profesije.²⁰

U poređenju s obrazovnom komponentom ljudskog kapitala, T. V. [ulcisti] -e da je mnogo mave analizi rana oblast istraživanja shvaćena kao specifična investicija ona aktivnost, gde pojedine oblasti tehnološkog progresu, koji, i na-e on naziva tehnološkom promenom (tehnologijom), treba tretirati kao oblasti kapitala, kako bi se uspešno je moglo primeniti ekonomska analiza.

Zaključak

Koliku važnost T. V. [ulc] pri daje istraživanju najbolje se vidi iz njegovog rada Investicije u ljudski kapital, koji predstavlja jedno od fundamentalnih dela za proučavanje ekonomske obrazovane, a nosi potpisov "Uloga obrazovane i istraživanja". U celom se radu kao crvena nit provlači komplementarnost obrazovane i istraživanja, kao nužne pretpostavke za uspešno formiranje mere ekonomske politike, kako bi ove specifične "industrije" (vladine agencije, univerziteti, instituti, fondacije i razni oblasti istraživanja u pojedinih preduzećima) što više doprinele vrednom rastu.

¹⁹ Isto str. 8.

²⁰ Isto str. 161.

Vidoje Stefanović, Priština

EDUCATION AND HUMAN CAPITAL
(Theodore W. Schultz on investment in people)

Summary

The main line of argumentation of T. Schultz is that investment in the quality of population and knowledge significantly shape the future prospects of the mankind. When such investments are taken into account, any presentiments about the exhaustion of the physical resources of the earth must be cast aside. A pronouncedly favorable achievement of numerous poor countries in the last decades is their investment in the quality of their population.

Key words: investment, education, human capital, quality of population.